

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 ft., félévre 2 ft., negyedévre 1 ft.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Az egyházi hatalom függetlensége az államtól s e két hatalom egymáshoz viszonya.

„Cum regnum et sacerdotium inter se conveniant, bene regitur mundus, foret et fructificat Ecclesia. Cum vero inter se discordant, non tantum parvae res non crescunt, sed etiam magnae res miserabiliter dilabuntur.”

Ivo Carnotensis.

II.

(Folyt.)

Legalkalmasabbak a két hatalom közti egyetértés megzavarására az ugynevezett vegyestermészetű ügyek. Vannak oly ügyek, melyek tulajdonkép csak az egyik hatalom jogkörébe vágnak, de a melyek elintézésénél az illetékesnek tekintendő hatalom kénytelen a másik hatalom segélyét kikérni; ilyen az eretnokség, hitszakkadás, a polgári alattvalók nagyobb mérvű elégületlensége, a forradalom; de a felszólított hatalom a segélyezés körén túl nem terjeszkedhetik. Némely ügyek különböző szempontból mind a két hatalom céljainak előmozdítására szolgálnak; ilyen például a házasság, mely mint szentség az egyház, de mint a közéletre kiható szerződvény a polgári hatóság körébe vág; ilyen továbbá az iskola. Ezen ügyek kezelésénél a két hatalom céljai határozzák meg jogaikat, azért a házasság érvényessége felett itélni az egyház tartozik; míg a házassági hozomány, a felek polgári jogai felett az állam rendelkezhetik. Az iskolában is meg kell az egyháznak hagyni legalább a vallásos élet és a hittanítás feletti őrökést. Gyakran fordulnak elő a történelmi fejlődés folytán jogga érlelődött kiváltságok, melyekkel vagy az egyház az államot, vagy az állam az egyházat fel-díszíti; például ilyen nálunk a püspökök kinevezése. S itt köteles mind a két fél a történelmi jogokat tiszteltben tartani; vagy ha ezeknek módosítása vagy változtatása szükségesnek látszanék, ezeket nem egyoldalulag, az egyik hatalom önkénye szerint, hanem közmegegyezés folytán egyetértésben igazítsák el; ha már nem akarja az állam az egyházat mint fensőbbrendű hatalmasság tekintélyét respectálni. Bármelyik hatalomnak saját jogaihoz merve ragaszkodása sokszorosszurlódásra szolgáltatathat alkalmat, azért a béke és mel-

tányosság vezérelje minden tetteiket.*) Iparkodjék mind a két társulat egymásnak kölcsönös segélyére lenni.

Különösen az állam, ha a területén levő minden hasznos társulatot segélyezni tartozik, annál inkább kell ezt tennie az egyházzal, mint a mely az ő céljai elérését sok tekintetben előmozdítja. Azért az egyház joggal megkövetelheti maga részére az állam pártfogását, hogy minden jogtalan megtámadások ellen megvédje s céljai elérésében tetteleg segítse. Ha az állami hatalom képviselői a törvények alkotásában semmi tekintettel sem lennének az egyházra, az egyháznak mindig joga, sőt kötelessége az ellen tiltakozni, mi hogyha eredménytelen lenne, a fegyvertelen egyház a rendelkezésére álló eszközökkel — minő például a kiközösítés — mindig élhet. E védjoga Istentől nyert létjogából önként foly s kötelességévé teszi mindent megakadályozni, mi létezését s céljai foganatosítását hátráltatná. E joggal, mely az állam részéről az ugynevezett védnöki tisztet tételezi föl, az egyház nevében a pápák mindig éltek. A világi dolgokrai közvetlen hatalmukat nem származtathatjuk ugyan Istentől, de a mikor azzal éltek, ezt mindig a közjó érdekében használták. A középkor vallásos szelleme, az egyház feje iránti határtalan ragaszkodás és szeretet emelte őket még a fejedelmek fölé is, és ha hatalmat gyakoroltak fölöttük, ha érdemszerűleg megfenyítették őket, kiközösítették s alattvalóikat a köteles eskü alól felmentették, királyi címeket s koronát osztogattak s más fenségi jogokat gyakoroltak: ezt nem bitórlás utján tették, hanem a körülmények hatalma által kényszerítve, saját, az egyház és a közjó érdekében lábaikhoz lerakott jogaikat érvényesítették. De e jogga érlelődött kiváltságok — vagy mondjuk ki egyenesen — az állam feletti felsőségi jog, eltekintve attól, mit a két társulat subordinatiojáról már mondtunk, kifejezve látszik lenni az apostoli constitutiókban is. A milyen mérvben áll a lélek a test fölött, ép oly mérvben áll a papi hatalom a királyi fölött. A szentatyák művében is az ily hangulatu szellem igen gyakran fellelhető, ugy, hogy azokban mintegy szétömleni látszik, midőn mondják: mennyivel fölülmulja az ég a földet, annyival fonségesebb a papi hatalom a világinál.

*) Kazaly i. m. 729.

Neander protestans író már a második századból származó keresztény-zsidó iratban feltalálta a „hildebrandi elvet.“

Az üldözések első századaiban a két társulat közti viszony kevésbé volt gyakorlati, az ártatlanul üldözött és az igaztalanul üldöző viszonya volt az; de azért a pogány főnökök belügyeibe nem avatkoztak, szabadon intézhette azokat. Csak miután a romai császárság keresztény lett, lépett rendes alapokra a kettő közti viszony, nem lényegében, hanem kifejlődésében. A kereszténység tovább és tovább terjedvén, a fejedelmek a papi fönöséget itt is magokhoz akarták ragadni. Már N. Constantin „külső püspöknek“ nevezé magát s sok tekintetben befolyt az egyház ügyeire. Utóda pedig részint vallásos lelkületű, részint absolutisticus hajlamaik folytán még dogmaticai határozatokat is alkottak; e hajlam a görögöknél mindig megmaradt, de sőt az egyháztól elszakadva folyton nőtt, míg végre az oroszoknál caesarpapismussá vált. De a főpapok — élükön a romaival — erélyesen rést álltak; e tant a ker. nemzetek vallási oktatásába ügyesen beleszóttak s e tudat be is nőtte magát az állam gépezetébe, mintegy mértékadóul, nehogy a romai katonakormány urálja az egész földet. A világi s egyházi hatalom különvált egymástól; a különválás — mint Lányi „Egyháztörténelmében“ megjegyzi — jogon alapult, jogra s közelimerésre jutott, az ember értelmi s kedélyi világa felszabadított. Az egyház felszabadítása nyilvánosan ünnepeztetett meg, midőn N. Károly az egész keresztény világ örömujjongása közt III. Leotól császárrá koronáztatott. Ő az egyház patronusa lön, azt oltalmazá, megtűrte maga mellett az egyházi hatóságot mint saját körében függetlent; s így felszabadítá az emberiséget azon zsarnok uralomtól, mely az emberi viszonyokon egymaga akar uralkodni. Most bátran haladhatott mind a két társulat saját célja felé; leromlott a válaszfal nemzet és nemzet között, mindnyájan testvérekké lönek az egyház kebelében. Ily egyesülés mint egy óriási fény ragyogott Europa felett végtelen távolban az egyház erélyesebb vezetőinek eszményében. De minél magasztosabb valamely eszme, annál nyomorultabb a bűnös szenvedély és gyarlóság miatt annak az életbeni feltűnése. A papság gazdag birtokokkal láttatott el s így — mint Lányi i. művében megjegyzi — „gyökereivel az egyházban állapodott a jóságos főpap, de törzsével s ágaival a világi hatóságba nőtt.“ Előre az egyház szabadon jelölte ki az egyéneket, kiket igazgatásával megbízott; a papság és nép szabadon választott; de mivel a világi birtok a fejedelmektől függött, később beleavatkoztak ők is, minek szégyenletes következményeit beszél a történelem s igen sokáig sinlette az egyház.

A középkorban a papság és királyság akkép tekintetett, mint a társadalom védelmére rendelt két kard, mint az egyház boltozatán jelentkező két égitest, csak hogy az egyház, mint a földöntuliakra irányzott szellemi hatalom a világiakra szorító állam hatalmát tulszárnyalónak tartatott.*) Általános hit volt akkor, hogy magától az Úr Jézustól adatott Péter személyében utódainak a kettős kard joga, noha a pápa csak a szel-

lemít gyakorolja, míg a világi a fejedelmekre ruházta. Ezen elv szerint nem a nép vagy a fejedelem által ráruházott hatalmat, hanem tulajdonjogot gyakorolt az egyház feje, midőn a közjó nevében békebirói szerepet vitt a népek és fejedelmekkel szemben. Ezen elvnek adott kifejezést VII. Gergely Henrikkel és — hogy III. Inczét másokkal együtt mellőzzük — V. Pius is Erzsébettel szemben. Kimondták, hogy épen nincs szándékul a világi hatalmat a fejedelmektől magukhoz ragadni. A középkor tanirányára vonatkozó általános elveket Valter után összeoportositva előadja Konek.*)

Idők folytán az állam annyira megerősödvé, hogy már célja elérésére alkalmának hitte magát, a gyámkodástól szabadulni akart. Ha a fejedelmek ezen eljárásokban a méltányosság elveit tartják szem előtt, és ezt hangsúlyozva törekednek az egyházzal szemben nagyobb mérvű függetlenségre, mely őket a megváltozott időviszonyok folytán természetszerűleg megillette, és nem szenvedélyeiket követve fondorkodás és erőszakoskodás által; ha a pápák bennök nem elvi, hanem szenvedélyes ellenfelet nem kénytelenek látni; nem zavarodik annyira össze a két hatalom közti viszony. A fejedelmek ellenszenvén megtört a pápák minden fáradozása. VIII. Bonifáczzal a politikai fenhatóság utolsó bajnoka s vele a pápai hatalom régi fénye s befolyása is sirba szállt. „Unam sanctam“ bullájában ünnepélyes kifejezést adott az egyház és állam egysége eszményi gondolatának, melyet minden katholikusként alá kellett és kell írnia. Midőn pedig a pápai szék Avignonba tétetett át, az egyházfők az absolutisticus irányu fejedelmeknek ha nem is szolgálai, de mindenesetre alattvalói lettek. Később a 40 évi szakadás alatt még inkább csökkent tekintélyök. A constanci és baseli zsinatokon kezdődött nemzetiségi mozgalmak, valamint a parlamenti életnek az egyház terén is mutatkozó befolyása — támogatva a püspökök által — a particularis egyházak terjedelmesebb jogainak és szabadalmainak követelésével lépett fel. Ily szomorú körülmények közt emelte föl fejét a reformatio, mely a két hatalom közti viszonyt, úgy látszik, örökre összezavarta. Megalkotván az episcopalis, territorialis, collegiál és presbyteriál rendszert, az egyházi hatalom gyakorlását a fejedelmekre ruházta s azon ismeretes elv felállításával: „cuius est regio, illius est religio“, a fejedelmeknek az ugynevezett reformálási jogot tulajdonítá. Ezen szellem a katolikus táborba is átharapózva s a már előbbi szabadelvű törekvésekkel egyesülve, a gallicanismus, febronianismus és josephinismus fejlődött ki belőle, mely századokon át pusztítva az egyház kebelében végre kioltatott ugyan, de most is annak sinli gyászos következményeit. A mi a két hatalom közti viszony megzavarására leginkább befoly, azon hamis elv, hogy az egyház ép oly rendes társulat, mint bármely más egyesület; s így létét, hatáskörét egyedül az államszolgálatlan rendelkezési jogának köszöni; ha az állam érdeke kívánja, akkor bármely jogczímet igénylő társulatnak engednie, sőt ha a szükség követeli, még létezéséről is le kell mondania. Ebből keletkezett az ugynevezett

*) Konek „Egyháztörténet“ 187. l.

*) Konek „Egyháztörténet“ 187. l.

„caesaro-papismus”, mely az állambölcészek által továbbfejlesztve egész tudományos rendszerré nőtte ki magát s ma már nemcsak kirdettetik mindenfelé, hanem — mint elég fájdalommal láttuk és látjuk — tüzzel-vassal érvényesítették is. Ez keresztényi felfogás szerint a legbotránykoztatóbb valami. Csakhogy ma már mégis egy szebb jövőnek hajnatát látjuk fel-feltünedezni; ma már a püspökökben a fejedelmek absolutisticus elveik megvalósítására támaszt nem bírnak; ezeknek az egyház fejéveli szilárd összetartásukon megtörik, vagy legalább is kifárad még a „vér és vas emberének” is minden zsarnok fondorkodása. „Európnak válságos viszonyai azt mutatják, hogy a hamis liberalismus és vallástalanság szárnyai alatt nagyranőtt állami omnipotentia a megsemmisüléshez közelít s romjain a vallásos iránytól nem rettegő s az egyház barátságában élni kész józan szabadelműség fog felsarjadzani.*) Csak már az autonómiát látnok egyszer életbeléptetve, melyre nálunk oly rohamos mozgalmak indultak meg s melyek egyszerre úgy kiholtaknak látszanak. Csak Erdély lón képes megtestesíteni az ígét.

(Folyt. köv.)

A gymnasiumok újabb tanterve.

(A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter f. évi 17,630. sz. a. kelt rendeletével kiadta: I. a gymnasiumi tanítás új tervét; II. az 1879–80-dik tanévre szóló átmeneti intézkedéseket tantárgyak szerint; és III. az 1879–80-dik év átmeneti tanítási tervnek osztályok szerinti egybeállítását.)

II.

Átmeneti intézkedések az 1879–80. tanévre tantárgyak szerint.

1. Magyar nyelv és irodalom: A mult 1879³ isk. évben életbelépett az I. osztályban az új tanterv; ennek alapján a jövő évben az új terv már mind a két alsó osztályban alkalmazandó.

Alkalmazható azon fölül a régi tervvel szemben az új tanítási terv

a) a III. osztályban; itt ugyanis a régi terv már megkezdí a stilistikai tanítást, míg az új a nyelvtannak rendszeres áttekintésével fejezi be a grammatikai cursust; tekintetbe véve, hogy a grammatika tanítása már a régi tervben hasonló menetel követ, mint az újban, kívánatos, hogy ez teljes következetességgel már az idén alkalmaztassék;

b) a IV. osztályban, a mennyiben a stilistikai tanítás folytatása mellett az új tervben kitűzött olvasmányok (kül. Arany Toldijának) olvasása alkalmazandó;

c) az V. osztályban; itt a régi terv ellenében, mely a poétikai tanítást már ez osztályban kezdi, folytatandó az új terv szerint a stilistikai tanítás, még pedig a „Szerkezettan”; — olvasmány: Arany, Toldi pótlásképen, majd pedig Arany balladái és az új tervben kitűzött prózai olvasmányok;

d) a VI. osztályban rendszeres rethorika tárgyalandó az új tervben kitűzött megfelelő olvasmányokkal.

A VII. osztályban az idén még a régi terv szerint folytatandó a tanítás az új tervben kiszemelt és megfelelő olvasmányok figyelembe vételével.

A VIII. osztály irodalomtörténeti tanításában mindenesetre irányadók az új tanterv methodikus követelményei.

II. Latin nyelv és irodalom: A latin nyelvtan tanításában az új tanterv csupán módszeres változtatásokat tett, illetőleg pontosabban részletezi a teendőket; azért az alsó I–IV. osztályokban teljességgel irányadó lehet.

A felsőbb osztályok közül a latin irodalom tanításában csupán az V. osztály kíván módosítást, a mennyiben Cicero Catója és Laeliusa helyett az új terv Livius olvasását szabja elő és Ovidius-féle szemelvények helyett általában lyrai szemelvényeket követel; ezen módosítással az új terv a latin tanításban teljességében érvényesülhet; megjegyvezvén, hogy az idén a VI. osztályban: Livius és Vergilius, a VII. Cicero és Vergilius, a VIII. Horatius és Tacitus vagy Cicero a tárgyalandó írók.

III. Görög nyelv: Az új terv, az attikai nyelvjárással való kezdetet véve irányadóul, lényegesen nem különbözik a régittől s teljességében irányadó lehet; a Homéros dialektusával kezdő ut általában függőben tartandó, míg megfelelő tankönyvek nem állanak i- koláink rendelkezésére.

IV. Német nyelv és irodalom: Az idén már az új terv értelmében csak a III. osztálytól fogva taníttatik. Az új terv előirányzása, mely a mult évben már részben a felsőbb osztályokban érvényesült, az idén teljességgel irányadó lehet.

V. Történelem: Az idén csupán azon módosítás történhetik, hogy a III. osztályban elmarad a történeti tanítás, főleg azon czélból, hogy a jövő évvel a IV. osztálylyal az új terv teljes életbeléptését meg lehessen kezdeni. Azonfelül a VIII. osztályban 4 óra helyett 3 óra veendő csak a magyar történet tanítására.

VI. Földrajz: A régi és az új terv annyiban egyeznek meg, hogy mind a kettő az alsó három osztályra szabja a földrajz tanítását, amaz 2–2 órával, emez némi természetrajzi tanítással kapcsolatban 3–4 órával. Mult évben az új terv I. osztályi anyagának elrendelésénél a föld- és természetrajzi tanításon nem történt semmi módosítás; az idén az első osztály földrajzi anyagának meghatározásában az új terv lesz irányadó; azonfelül szükséges, hogy a III. osztályban, hol a régi terv két órában több földrajzi anyagnak végezését követeli, mint az új, az óraszám 3-ra emeltessek.

VII. A természetrajz tanítása egyelőre, főleg alkalmas kézikönyv hiányában, még a régi terv értelmében külön kénytelen megindulni, mint az a lefolyt évben is történt; az ásványtani tanítás az alsó osztályokban (II. osztály téli felében) megszűnik s egyébként is módszer tekintetében az állat- s növénytan tárgyalásában nem a rendszer ismertetése, hanem a termé-

*) Kazaly I. m. 747 l.

szetrajzi szemlélet ápolása legyen irányadó. A felsőbb osztályokban már az idén megindulhat a IV. osztálylyal az új tanterv életbelépése, annál is inkább, mert a főbb bevezető kémiai s fizikai alapfogalmak a régi terv szerint már a III. osztály tananyagában előfordultak, s a mennyiben kiegészítésre szorulnának, az egybekapcsolható az ásványtan tárgyalásával. Az V. és VI. osztályban még a régi terv felosztása lesz az idén irányadó, de az újnak részletező felvilágosítása figyelembe veendő: azonfelül a VI. osztályban is 3 óra fordítandó egész éven át a természettan tanítására.

VIII. A természettan tanítása a III. osztályban az idén is megmarad: némiképp pótlásul szolgál a fizikai földrajznak, melyet az új terv előír; a IV. osztályban azonban, hől mechanikai elemek tanítottak, elmarad a vegytan, külön tárgyalásával együtt. A felsőbb osztályokban (VII. és VIII. osztály) a fizika tananyaga az új terv értelmében osztandó be. A vegytan a VI. osztályban elmarad, valamint a különvált mennyiségtani földrajz a VIII. osztályban.

IX. A matematika tanításának új tervéből életbelépett a lefolyt évvel az első osztályban a számtan és rajzoló geometria tervezete; az idén folytatandó a II-ik osztályban. A III. osztályban a számtani oktatás folytatja régi menetét, a melytől különben nem igen tér el az új terv előirányzása. Ugyancsak a III. osztályban a rajzolóssal kapcsolatban tanítandó a téri alakok. A IV. osztályban megkezdendő az algebrai tanítás már az új terv értelmében úgy, hogy évről-évre folytatva jöjjen alkalmazásba a tervezet előirányzása; a rajz és osztályban a rendszeres planimétriá előkészítését tekintheti főfeladatának s ebben az új tervnek a III. és IV. osztályra kiszabott anyagának legfontosabb részeit kell irányadóul tekintenie. Az V., VI. és VII. osztály algebrai és geometriai tanítása ugyanaz marad az idén, mint a lefolyt évben. A VIII. osztályra hetenkinti 3 órában jutnak a régi terv algebrai és geometriai anyagának fennmaradt részei, u. m. a) határozatlan egyenletek egybevetéstani elemei; b) gömbháromszögtan. A felsőbb osztályok algebrai s geometriai tanításában általában megkövetelendő, hogy az új tervezet módszeres irányadása figyelmebe vétessék.

X. A philosophiai propaedeutika a VIII. osztályban az új tanterv értelmében tanítandó.

Az erdélyi r. kath. gymnasiumok évi jelentései 1878—9. tanévről.

[Folytatás.]

D) A csik-somlyói r. kath. főgymn. értesítője az 1878⁹ tanévről, közli Imets F. Jákó igazgató. Az értesítő az igazgatónak igen érdekes jelentésével nyílik meg, melyet Páll Sándor tank. főigazgató ur felszólítására 268 sz. a. hozzá felterjesztett. Szerettük volna szóról-szóra idézni tartalmát, ha terünk engedhetné; így azonban csak annyit emlitünk meg, hogy ebből megtanultuk, miszerint ezen intézet szép épülete, mely a kolozsvárit kivéve, minden r. kath. társát felülmulja, kényelem és egészség tekintetében — nem úgy mint hajdan — most jól conserváltak; tanárainak működése,

szellemi és paed. élete az orsz. közoktatási kormány s az erd. r. kath. status és püspöki főigazgatóság által előírt szabványok keretében valódi hazafias és vallásos; a tanulók csekély számának oka a védtörvény, a mennyiben hajdan a székelyek nagy részben épen a katonamentesség miatt tanították gyermekeiket, s az ezen intézet körül keletkezett másnemű tanintézetek és a szegénység. Ezek után még jellemeztetnek benne: a körülfekvő elemi iskolák, mint olyanok, melyek ezen intézetnek népességét adják, a gyűjtemények tára és segélyegyletek, melyek kielégítők ugyan, de a bővítést azért elsnvendik; a rendtartás kezelése és a vizsgálatok, melyek elsejéhez még házi szabályzatok készitettek, „mert míg a szülői és gyámi közreműködés oly mérvűnek sem tapasztaltatott, hogy az évharmadi értesítők, valamint az osztálytanári információk pontos tudomás- és ahhoz tartásul vétethessenek: addig a tanári testület attól sem volt ment, hogy kedvezőtlen osztályozás esetén egyik-másik szülő gyanúsításainak és fenyegetéseinek kitéve ne legyen.“ Ennek okául igazgató a szállásügyet hozza fel s ohajtandónak tartja a szék- vagy megyeház átadását collegiumi célokra.

Végül innen tudjuk meg azt is, hogy ezen tanintézet algymnasiumát az erd. r. kath. tanulmányi alap, felgymnasiumát pedig a csik-somlyói r. kath. magán-alap tartja fenn.

A tanári kar 13 tagból állott, kik közül többen az itteni r. kath. tanítóképzésben is tanítottak; az ének-, zenére és tornaszatra külön tanárok nem alkalmaztattak; hogy a tanárok közül hányan nyertek tankepesítést, arról az értesítő alapján tiszta képet nem nyerhetünk, mert ez csak egyről tesz említést, pedig a fő- és középtanodák névkönyve 4-et emlit s magunknak is ennyiről volt tudomásunk. Az illetékes köröknek ma nem az érdeklő, hogy a tanárok egyháziak-e vagy világiak, hanem az, hogy tankepesítettek-e vagy más tudományos érdemeik által biztosították a tanítás sikerét. A tantárgyak beosztásánál a szakrendszer kevésbé vétetett figyelembe s a tananyag majdnem teljesen egyezik a tantervvel.

A tananyaggal kapcsolatosan közli az igazgató a csik-somlyói kir. gymnasiumnak 184^{7/8}-iki tantervét és tanárait.

A tanügyi adatok közül megemlitjük: a) hogy a rendes értekezletek megtartattak, b) hogy a tanárkar a tanterven változtatni akart, de a főigazgatóság az eddigi megtartását sürgeti, c) hogy a szembetegség nagy mérvben kiütvén az ifjak között, febr. 7-től márcz. 3-ig a tanítás szünetelt, az ifjuságnak $\frac{2}{3}$ része beteg volt, d) hogy a tanárkar jelentékenyen közreműködött a csikmegyei tanító-testületek által rendezett tanszer-, háziipar- és terménykiállítás végrehajtásában s ezenkívül Imets és Szabó tanárok vezetik a légtüneti észleleteket s küldöttek cikkeket a „Közművelődés“, „Népiskolai tanügy“, „Magyar Állam“, „Religio“ és „Magyar Sion“ című lapokba, e) hogy az ifjuság a rendes istenitiszteleteken és egyházi körmenetekben résztvett.

A további adatokban az igazgató a csik-somlyói szállásügyet szellőzteti, mely bár a lehető legalkalmatlanabbnak, sőt veszélyesnek is bizonyult be, s mely már nem egyszer vala úgy a tanártestület által illetékes helyeken, mint idegenek által lapok útján kellőleg jellemezve, még sem birt jobb lendületre szert tenni; valóban roppantul kell Csikmegyének ezen egyetlen közep-tanodája iránt idegenkednie, hogy még nem vett alkalmat magának arra, hogy ezen intézet legégetőbb szükségén enyhítsen.

A tanári könyvtár 1522 drbról 1645 drbra, az ifjúsági könyvtár 551 drbról 555 drbra emelkedett, és készpénzben van 38 frt 98 krja. A kölcsönkönyvtár 388 kötettről 877 kötetre emelkedett s pénzkészlete 285 frt 85 kr. A természetiek tára jelentéktelen gyarapodást mutat. Az önképzőkört Király Lajos tanár vezeti s a 31 tag 1 alakuló, 10 rendes, 1 rendkívüli és 1 zárulást tartott s évközben összesen 16 prózai és 10 költeményes dolgozat adatott be, pénztári maradéka teszen 5 frt 58 krt.

Beiratkozott összesen 166 tanuló, kik a magyar nyelvet mindnyájan beszélük; kettőn kívül r. katolikus vallásuak; közülök 29 jeles és kitünő, 88 elsőrendű és 33 másodrendű; helybeli 16, csikmegyei 133, háromszékmegyei 11. Érettségizett 8 ifju, kik közül 5 visszavettettek és 3 egyszerűen érettnak nyilvánítottak. A szülék közül értelmiségi 26, földművelő 94, kereskedő 20, magántisztviselő 19, személyes szolgálatot tevő 1.

A gymn. kapcsolatos finöveldeben volt elszállásolva 33 alapítványos, 6 ösztöndíjas, 9 fizetés mellett s 3 ingyenesen.

Csikmegye r. kath. népessége emelte ezen a megye egyetlen középiskolájának szép épületét, annak adakozása és fillérei is járultak az intézet felső osztályainak felállításához s most megállana-e a megye lakossága az ut közepén s ne törekednék-e az igazgató által vázolt hiányokon segíteni? Nem hihetjük.

(Folyt. köv.)

Tan- és nevelésügy.

B e s z é d,

melylyel a csikmegyei általános kath. tanítóegyesületnek 1879. jul. 3-án Csik-Semlyön tartott közgyűlését Földes József elnök megnyitotta.

Tisztelt tanító-egyesület! Ha a jelen gyűlésünkön elintézetést váró tárgyaknak hosszú sorát tekintem, azon föltevéshez kellene jutnom, hogy tartózkodjam az időnek egy részét magamnak lefoglalni; de azon kiválóság, melylyel mai gyűlésünk bír, s mely akaratlanul is elmélkedésre készíti az elmét, arra hív föl, hogy néhány igénytelen szavam számára becses figyelmöket és türelmököt kikérjem. A jelen gyűlés egyesületünknek egy három éves időszakát zárja be s egy következő három éves időszakát kezd, tehát oly megállapodáspontot képez, honnét szemünk a megfutott pályára vissza s a megfutandóra előretekint, miközben föltűnik előttünk az a kérdés: vajjon az átélt idő alatt folytatott munkálkodásával közeledett-e az egyesület ama föladatok meg-

oldása felé, melyeket maga elé tűzött, melyekre lételét alapította? Ezen kérdés körül elmélkedni kívánatos, mert így tudatára jövünk annak, mit helyesen; tudatára annak, mit talán elhibázottan cselekedtünk, s helyesen intézett működésünkből belső megnyugvást és a jövő munkálkodásra fölbátorító önbizodalmat, a téves cselekedetek fölisméréséből pedig ilyenek elkerülésére okulást meríthetünk.

Azon kérdésre, hogy mily föladatok megoldását tűzte maga elé az egyesület, alapszabályainkban azt a feleletet találjuk, hogy — a népnevelés ügyének emelését, e czélból a tanítók képzettségének és hivatalbeli buzgóságának fokozását, úgy szintén a népnevelés iránti érdekeltségnek minél tágasabb körben való fölkeltését.

Én úgy hiszem, dicsekedés vádja nem érhet bennünket, ha kimondjuk, hogy az egyesület működése ezen föladatokra nézve nem volt eredmény nélkül való. Nevezetesen a tanítói általános és szakműveltség gyarapodást nyert a gyűléseken tartott elméleti értekezések, nagyszámu gyakorlati tanítások és az ezek fölött vitt eszmecserék által, mert gyarapíthatta ezekből szellemének tárházát mindenki, kinek erre komoly törekvése vala, sőt még arra is reá kellett tapadnia némi haszonnak, ki talán eltökélt akaratot önművelődése előmozdítására nem is hordozott magában. E mellett jelentékeny mérvben kelle befolynia egyesek műveltsége bővítésére azon körülménynek, hogy az, ki a gyűléseken értekezéssel vagy tanítással föllépni készült, vagy föllépni kényszerült, ez által reá volt szorítva arra, hogy tárgyát tanulmányozza, módszerbeli eljárásának helyességét vagy helytelenségét komolyan meghányja-vesse, a jó iskolatartás tulajdonságai fölött gondolkodjék s rajta legyen, hogy ezen tulajdonságokat magának megszerezze.

Az értelmesség izmosodása, a szakképzettség bővülése magával hozza a tanító hivatalbeli buzgóságának emelkedését. Általános törvényül föllátható ugyanis, hogy az ember azt a foglalkozást, melyhez ért, nagyobb kedvteléssel üzi, mint azt, melynek végzéséhez kellő készütsége nincs. Ezen törvény alól a tanító és tanítás sem képez kivételt, mire bizonyítékul szolgálhatnak azok a savanyu arcok, melyekkel oly tanítók végzik hivatalbeli kötelességeiket, kik sem a népnevelés eszméjének kellő fölfogására jutni nem tudnak eszközökkel, sem a teendőik végzéséhez megkívántató képzettségnek birtokában nem érzik magukat. Midőn tehát az egyesület hatott a tanítói képzettség emelkedésére, élénkítő szel- lőt adott ezáltal a tanítói munkakedv és buzgóság tü- zének. Élénkítő hatással volt erre az is, hogy a gyűlé- seken sorsosainkkal, azokkal jöttünk össze, kik velünk ugyanazon életföladaton fáradoznak. Minden alkalom- mal fölújult így bennünk annak tudata, hogy a népne- velés dicső, de nehéz munkájában nem egyedül izza- dunk, hanem hosszú serege fárado velünk a lelkesült tár- saknak, és ezen körülménynek jótékony befolyással kel- lett lenni a buzgóság élesztésére és föntartására, mert rokontörekvésü emberek társaságában a lelkesedés ma- gától föllobban, azonkívül pedig az is való, hogy ki- tartóbb erővel és odaadóbb buzgósággal dolgozik az em- ber, ha tudja, hogy munkájának sikerén az övé mellett

számos kéz sűrű forog, mint akkor, ha teendőjével magát, magára hagyatva, ridegen elszigetelve érzi. A gyűléseknek különben, eltekintve attól, hogy képzettségben való gyarapodásra és rokontörekvésű emberekkel való találkozásra nyújtanak alkalmat, magukban véve is kell, hogy az egyesület által szolgált ügy iránti érzelmeit a kebelnek fölmelegítsék. Minden egyesületi gyűlés ünnepe a népnevelésnek, már pedig minden ünnep — legyen az egyházi, nemzeti, polgári — avval a természettel bir, hogy az ünnepély tárgya iránt emelkedésbe hozza a szívet s buzgóságra hevíti azon cselekedetekben, melyeknek végbevételét az ünnepelt tárgy kívánja. Mellékesen levonom ebből azt a következtetést is, hogy tehát alapos ok van a gyűléseknek mennél ünnepélyesebbé tételére.

Azon tényezők közt, melyek munkakedvet fakasztanak a tanító keblében, kiváló helyet foglal el a nagy közönség érdeklődése a népnevelés iránt. Igaz ugyan, hogy az erős jellem, ha egyszer valamely tárgyat, eszmét becsesnek talált és az iránt nemes indulatra hevült, kitartó szeretettel és lelkesültséggel ragaszkodik ahhoz, tekintse bár azt a világ a közömbösség vagy megvetés száraz tekintetével; de az mégis tagadhatatlan, hogy másoknak lelkesültségünk tárgya felől a miénkkel egyező ítélete hevülésünkre éltető napsugarakat áraszt, míg az ellenkező vélekedések fagyos éjszakának dermedő homályát vonják el fölötte. A népnevelés iránt való érdeklőség pedig azt mutatja, hogy arra nézve mások ítélete a miénkkel összhangzó: hogy azt mások is becsesnek ítélik, s ennél fogva élesztő napsugarává lesz az a tanító hivatás-szeretetének és kitartó buzgóságának. De vajjon sikerült-e az egyesületnek ezen érdeklőség terjedését előmozdítani? Igenlő feleletet ad erre nem egy gyűlésünk, hol társadalmunk előkelő tagjai örvendeztettek meg jelenlétökkel, nagy érdeklődéssel hallgatva tanácskozásainkat, s barátságos modorral véve részt a népnevelés szerény munkásainak társaságában.

Ezekben föltüntettem röviden az egyesület működésének eredményét azon célra nézve, melyet kezdetben említésbe hoztam; nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy egyesületünk még egy különleges föladatot is vett vállaira az által, hogy magát kath. tanítóegyesületnek nevezte. Ezen kath. névben mi azt valljuk, hogy a kath. vallás szellemében vitt népnevelést tartjuk üdvösnek, hogy ennél fogva törekedünk az ez iránti meggyőződésünket hirdetni, azt az egyesület tagjaiban ápolni és erősíteni s elkövetni mindazt, mit az ily irányú népnevelés elvének mennél nagyobb uralomra juttatása végett elkövetni helyesnek és lehetőnek tartunk.

Én ugy gondolkodom, hogy egyesületünk épen kath. czime által már csupán létezésével hasznos szolgálatot tesz a kath. vallásos nevelésügyének. Mondják, hogy valamint ruha nem teszi az embert, ugy a cím sem határoz valamely tanítóegyesületnél, s hogy lehet valamely egyesület kath. cím nélkül is kath. szellemű. Már az tiszta igazság, hogy lehetést lehet ily egyesület — csak hogy valósággal nincsen. A tapasztalás azt mutatja, hogy valóban kath. szellem csak kath. nevű tanító-egyesületek működését lengi át, míg ott, hol a

név iránt idegenkedés forog fönn, idegenkedés forog fönn a szellem iránt is. De tulajdonképen már a névnek ki nem fejezése annyi, mint figyelembe nem vétele a szellemnek, mert kath. szellem ott van, hol a kath. vallás tanai szerint cselekesznek, ezen tanok egyike pedig azt adja értésünkre, hogy hitünket külsőképen is kötelesek vagyunk a világ előtt megvallani. Ne látnók népoktatásügyünknek már is olyatén szervezését, mely a nevelés vallásos volta tekintetében méltó aggodalmakat ébreszthet; ne látnók ugy a paedagogiai tudományban, mint a társadalmi intézményekben uralomra jutásért küzdött harcát oly elvéknek, melyek az egyháznak a nevelésre való vallásos befolyását a jelentéktelenség mértékére vagy épenséggel a semmire szállítani törekeshetnek: akkor nem léteznék követelő szükségessége annak, hogy a kath. nevet az egyesület homlokára nyíltan kitűzzük; de akkor, midőn ilyeneket látni, kötelessége azoknak, kik a vallásnak a nevelésre való befolyása megnyirbálását kárhuzatos dolognak tartják, kitűzni e nevet, hogy általa a vallást védő meggyőződésöket a világnak minden alkalommal nyíltan tudtára adják. Ezért tüztük azt mi is az egyesület homlokára, és mivel a tapasztalás szerint a kath. névnek hiányzása valamely tanítóegyesületnél azt jelenti, hogy ott minden más, csak nem kath. vallásos nevelést ohajtnak; ezen név pedig azt jelenti, hogy alatta az egyház tanaival egyező vallásos neveléselveket követnek: helyesen állítom, hogy egyesületünk már címével hasznos szolgálatot tesz a kath. nevelés ügyének, mert a czimben nyíltan kifejezett véleménye az ellenézetekkel szemben a nyilvánosság előtt lathá esik és segíti lefelé huzni a mérleget a kath. vallásos nevelés javára.

(Vége köv.)

TÁRCZA.

A Szent-Anna tavánál.

1874. szept. 5.

Hol a szép Csik termő dús lapálya
Örökzöldü fenyvessel körítve,
Menyhalait hol dusan táplálja
Tarkóhegyből siető Olt vize,
S Tusnád alatt megsírul a hegynél:
Állj meg ott és nézz körül a tájon —
Helvézia sem lehet szebb ennél . . . .
— Az én hazám legszebb a világon! . . .

Ott fürödj te forró nyárközépen,
Ha testedben kín, fájdalom éget;
Ama Székely-Siloë vízében
Lankadt erőd új életre éled:
S ha majd érzed a gyógyviz hatását,
Lelked ott fönn az egekben járjon;
Örömedben zöngj az Urnak hálát . . . .
— Az én hazám legszebb a világon! . . .

S ha már inad mankó nélkül is bir,
Fogj neki az öreg kopasz hegynek;
Nézd meg, mit hord szárnyán a csodás hir,

Mi van ott, mit oly rég emlegetnek?! . . .
 És szivedben titkos érzés támad,
 Édes buba szenderítő álom,
 Melyben alszik a honfiubánat . . .
 — Az én hazám legszebb a világon! . . .

Ámde ébredj elmerengésedből,
 Szállj alá a tündérek honába . . . .
 Lásd! mi csillog fel onnan a mélyből . . . .
 Valóban a szellemek hazája! . . .
 Egy kis tenger hegyek közé zárva,
 Partján sűrű, sötétlombu fákön
 Szól a madár párja vig szavára . . .
 — Az én hazám legszebb a világon! . . .

De minő rom búslakodik amott?! . . .
 Kis kápolna állt ott hajdanában,
 Melyben ima és szent ének hangzott,
 Elvegyülve a madár dalában! . . .
 Most csöndben áll omladozó fala,
 S ki építé, alszik siri ágyon . . . .
 De szépen ring a Szent-Anna tava! . . .
 — Az én hazám legszebb a világon! . . .

Szép vagy Erdély, édes szülőházam,
 Bár sok bánat tépte már kebledet,
 S mintha látnám a Szent Anna taván
 Bús szemedben csillogó könyvedet! . . .
 De ne búsulj édes szülőházam.
 Hü anyai kebeled ne fájjon! . . .
 Él még székely az ősök nyomdokán . . . .
 — Az én hazám legszebb a világon! . . .

V. Cs. J.

Kisebb közlemények.

— **A királyi pár alapítványa.** Az ő felségeik által ezüstmenyekzőjük alkalmából, szegény sorsu és érdemes, és a négy egyetemi kar egyikénél tanulmányait folytató hallgatók számára és pedig a bécsi egyetemenél 7, a budapestinél 7, a prágainál 5, a gráczinál 3, az innsbruckinál 3, a krakkóinál 3, a lemberginél 3, a czernovitzinél 3, a kolozsvárinál 3, a zágrábinál 3 állomással tett Ferencz-József-Erzsébet-féle aranyösztöndijak egyenként évi háromszáz arany forinttal kiszabva, a következő 1879/80. tanév kezdetétől fognak betöltetni.

Ilyenmü ösztöndíjt elnyerni ohajtók tartoznak ő császári és apostoli kir. felségéhez czimezendő kérvényüket, a melyben határozottan kijelentendő leszen azon egyetem és azon kar, a hol és a melyben tanulmányaikat megkezdeni és elvégezni kívánják, következő okmányokkal felszerelni, és pedig: 1) a keresztlevéllel vagy születési bizonyítvánnyal; 2) oly hiteles okmányokkal, melyek szegény sorsukat és szülőik állapotját, vagyoni, jövedelmi és családi viszonyaikat igazolják; 3) a letett érettség vizsgálatról szóló bizonyítvánnyal, esetleg ha esedezők már is egyetemi hallgatók, az értekezleti (colloquium) és államvizsgálati — az 1878/79. tanév második felére vonatkozó — bizonyítványokkal. Ezekon kívül a folyamodványban kimutandó az is, vajjon folyamodó élvez-e más ösztöndíjt,

vagy egyéb nyilvános pénztárból felvenni szokott el-látást. Az ekképen felszerelt kérvények a legfelsőbb magán- és családi alapok cs. kir. igazgatóságánál Bécsben, a cs. k. udvarban (Wien, Hofburg) mindenestre 1879. évi augusztus 10-ig benyújtandók. Ezen határidőn túl benyújtott vagy kellően fel nem szerelt folyamodványok nem fognak tekintetbe vétethetni. Kelt Bécsben, 1879. évi június hó 15-én. A cs. kir. legfelsőbb magán- és családi alapok igazgatósága.

Irodalom.

Bartók. — Sullay.

I. R é s z.

(Folytatás.)

3. Kath. tan a vallási türelemről. Talán semmit nem vetnek joggalanabbul szemére az egyháznak, mint hogy türelmetlen. Igen, a kath. egyház rendíthetetlen hittel levén meggyőződve arról, hogy tanítása igaz és hibátlan, mindazt, mi e tanítással ellenkezik, mint tévelyt elveti és kárhoztatja, s e tekintetben türelmetlen. Az egyház hittani türelmet nem ismer, vagyis a tévelyt igazságnak soha el nem ismeri, hanem föltétlenül elveti és kárhoztatja. És ugyan ki nem tenné azt? Ki állította valaha az általa beismert igazságot egyenlőnek a tévelylyel? Azonban habár a kath. egyház a tévelyt elveti, nem veti el egyszersmind a tévedőt is. Az egyház türelmetlen a tévely kárhoztatásában, de türelmes a személyek iránt: amat personas, odit errorem; mert míg az igazság kétélű pallossával sújtja porba a tévelyt, szeretettel karolja fel a tévelygőt. S ez az, mit keresztény türelemnek nevezünk. Ez azon álláspont, melyet vallásunk egy más vallásu irányában számunkra kijelöl; ez felel meg vallásunk szellemének, melynek legfőbb elve a szabadság, az akarat szabadsága. Ebből azután önkényt következik az ugynevezett polgári türelem is, mely a kath. egyháznak és egy keresztényi államnak a más vallásu felekezetekkel szemben való viszonyát jelöli ki. E türelmet az egyház kezdetől fogva mindig tanította és alkalmazta is. Nem egyéb az, mint a különböző cultusok polgári szabadsága, vagyis azon nem ugyan realis, hanem csupán törvénytörvény szerű jog, melyet az állam polgáraitól, mint polgároktól meg nem tagadhat, s melynél fogva a különböző vallásu felekezetek vallásukat egy kath. állam területén szabadon gyakorolhatják és békében élhetnek. E türelemnek alkalmazása a körülményekhez képest különböző lehet, amint t. i. egyes felekezetek vallási elvei a természetes észszel és erkölcsössel megegyeznek vagy ellenkeznek. De vajjon a most kifejtett elveket mennyiben igazolják a történelmi tények? Vétenénk — mondja szerző — a történelmi igazság ellen, ha be nem vallanók, hogy néha az emberi gyarlóság vagy tulbuzgalom, majd a viszonyok téves felfogása egyes esetekben háttérbe szorítja a keresztény és polgári türelem követelményeit. Azonban a vallás nevében elkövetett ember-telenségek megítélésénél figyelembe veendő először azon körülmény, hogy a vallást nem lehet felelőssé tenni mindenért, a mi nevében történik; másodsor tekintetbe kell venni Cato ama szavait: „Nehéz dolog más kornak emberei előtt adnunk számadást cselekedeteinkről, mint

a melyben élünk.“ Továbbá a legnagyobb igazságtalanság: egyedül a kath. egyházat vádolni türelmetlenségről, mintha ez máshol is nem létezett volna s ma sem fordulna elő, mint csak a hol a kath. egyház uralkodik. Kik merik ezt állítani? Talán Luther hívei, kik a hol csak uralomra jutottak, mindenütt megrohanták a templomokat, összerombolták az oltárokat, képeket; a kath. papokat s szerzeteseket elűzték vagy leöldösték s kiknek egyik vezére: Briquemont meggyilkolt kath. papok füleiből fűzött nyakkendőjét viselt. Vagy mily gazságokat tett Gusztáv Adolf Svédországban, hogy a protestantismust megszüldítsa?! És Calvin? Elvül állítá föl, hogy az eretnekek megölethetnek; s azonnal fellobbantak a máglyák, melyek Bolsec orvost, Ameaux tanácsost, Grüet Jakabot, Gentil Bálintot, Servet Mihályt s sok száz meg száz tévelygőt valának a helyes (!) utra terelendők. S mit szólunk még — folytatja szerző — az angol türelemről? Hol a katholicismus rendszeres kiirtása a legsürgösebb teendő vala. De van elleneinknek egy mumusa, melylyel a gyermekgondokozásukat szokta ijeszteni: az inquisitio, mely pedig még Ranke s más protestans történészek szerint is polgári törvényszék volt, melynek bizonyos számmal egyháziak is voltak ugyan tagjai, de ahhoz az egyház elveinek semmi köze. Aztán ezen rémhistoriával bátran szembeállíthatjuk a modern szabadsághősök eljárását a katholicismus irányában, kiknek jelszava: „Sárba kell fojtani a papizmust“ (Republique française); kiknek „végeztélja ugyanaz, mi Voltaire-é és a francia forradalomé“; kik „kötelességöknek tartják a kath. egyházat minden eszközzel gyökerestől és minél előbb kiirtani.“ S merjen csak aztán az egyház felszólalni, merje csak hitét, intézményeit a brutális megtámadások ellen védelmezni: a türelmetlenség e gaz ördögei kiáltozzák a legtágabb torokkal, hogy a kath. egyház türelmetlen! . . . De a rosszul, modern értelemben magyarózott vallási türelemnek vallási közöny a természetes következménye, miről a következő fejezet szól. (Folyt. köv.)

A napi események köréből.

— **Kinevezések.** Főpásztorunk ó nagyméltósága kegyeskedett kinevezni Bardocz István görgevény-szent-imrei lelkészt csik-kozmási lelkésznek, Bálint Gerő csik-kozmási segédlelkészt görgevény-szent-imrei lelkésznek.

— **Sajtóhiba javítása.** Mult számunk „Napi események“ rovatában, hol a papszentelésről van említés téve, „szerpapokká“ (t. i. szenteltettek) előtt kimaradtak ezen szavak: „július 22-én“, mit ezennel sietünk kijavítani.

— **Pályázat.** Sz. 2415/1879. A jobbágyfalvi r. kath. magyar tannyelvű kántortanítói állomásra folyó év augusztus hó 25 ig terjedő pályázat hirdettetik. Az állomással a következő járandóságok vannak összekötve:

1. Fekvőbirtok 30 hold. Ebből 5 hold kaszáló, 4 hold 450 öl erdő, 1 hold szőlő, a többi szántó.

2. Malomvából évenként 15 régi véka buza vagy törökbuza.

3. Kepe czimen mintegy 10 régi véka törökbuza és 15—20 napszám.

4. A köszv. remetei erdőből 2 öl kemény tűzifa, némelykor minden évben, néha minden második évben.

5. Három zsellérház, melyek után évenként 150 napszám tétetik.

6. A nem kath. iskolás gyermekektől fejenként 50 kr tandíj, a mi körülbelül 20—25 frtra megy.

7. Ötszáz forint stóla-váltásági tőkének s 200 frt (urbéri kötvény) alapítványnak évi 5% kamatja.

8. Két szobából álló lakás az iskolával egy fedél alatt. Továbbá veteményes kert és istálló.

Pályázni kívánók felhivatnak, hogy keresztlevél-, kántortanítói oklevéllel s netáni eddig alkalmaztatásukat igazoló okmányokkal felszerelt pályázati folyamodványaikat az alólírott püspöki hivatalhoz folyó év augusztus hó 25 ig nyújtsák be.

Károlyfehérvártt, 1879. július 30 án.

A püspöki hivatal.

— **Előfizetési figyelmeztetés.** 1879-iki június havával egy fél év elteltvén, tisztelettel kérjük olvasóinkat, szíveskedjenek előfizetéseiket a következő félévre megújítani. Előfizetési árak: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, évnegyedre 1 frt.

Együttal az irodalmi társulat tagjait is fölkérjük, szíveskedjenek tagdíjaink befizetése által a kezdet nehézségeivel még mindig küzdő társulat fejlődését és megszilárdulását elősegíteni. Azon pártoló tagok, kik eddig-élé csak 5 frtot küldöttek be, még a mult 1878 utolsó negyedére 1 frt 25 krral, azon rendes tagok, kik csak 2 frtot küldöttek, ugyancsak mult 1878 év utolsó negyedére 50 krral tartoznak.

Szerkesztői értesítések.

— **T. G. Szarvaskend.** Világosító-Szent-Gergely ünnepén a szomszéd kidei örm. katolikusok által végzett bucsujárásai szent áhítatosságát örömmel emeljük ki; ugyancsak Moldován Emmanuel főgondnok urnak a remek kis oltár építése körüli lelkes tevékenységét s hitbuzgó áldozatkészségét a valódi érdem koszorúja illeti, melyet neki nyilvánosan is szívesen oda ítélünk. Csak sajnáljuk, hogy ily szép dolgokról küldött értesítését a kidomborító egység nélküli terjedelmessége miatt nem közölhetjük.

— **Medgyes.** A „Barát barátainak“ czimen írt vers igen nemes érzelmek kinyomata, de nincs elég magas röppenése.

— **Enyedi.** „Az imázó gyermek“-nek megfigyelendő tartalma van s képletei is kellemes olvasmányozást tennék, de technikai hiányai miatt tösgyökeres átdolgozást igényel. Ez azonban ne rettentésül, hanem buzdításul szolgáljon szerzőnek arra, hogy hasontárgyu verseményekkel kísérleteket tegyen s hozzánk is ezekből küldjön.

— **Kérdőzőnek.** Az alsziki esperesi kerület tavaszi koronagyűlésének jegyzőkönyve lapunknak valóban nem küldetett be.

— **B. A. Sz. Udvarhely.** „Santulus“ emeli a jó hírnevet, mely már rég az ön tollához van kötve. „Az est“ is kellemes üdéséget fog kelteni az olvasó lelki világában.

— **Id. Péterffy József pleb. urnak.** Csik-Madaras. Az 50 frt alapítósági díjt a társulat köszönettel megkapta.

Kiadja: az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak: ÁVÉD JÁKÓ, BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, GIDÓFALVY GERGELY.

Nyomatott Klüger Bernátnál a lyc. gyorsajtóján Gyulafehérvártt 1879.